

MISSHANDEL

Fredrik Marklund och Anna Frenzel

Sammanfattning

Under 2000-talet har årligen omkring 2–3 procent av Sveriges befolkning utsatts för någon form av misshandel, enligt de större offerundersökningarna. Den totala utsattheten för misshandel i befolkningen har enligt dessa undersökningar minskat något under åren 2009–2015 i jämförelse med början av 2000-talet. I genomsnitt har 2 400 personer per år skrivits in på sjukhusens slutenvårdsavdelningar för skador orsakade av misshandel eller ännu grövre våldsbrott. År 2014 var denna siffra 1 902 personer, vilket är den lägsta siffran under 2000-talet.

Trots att offerundersökningar och sjukhusdata pekar på en minskande utsatthet för misshandel, har antalet anmälda misshandelsbrott ökat kraftigt, totalt med omkring 45 procent mellan 2000 och 2015. Viktiga förklaringar till detta är enligt forskningen dels nya arbetssätt och rutiner inom polisen, dels en allmänt ökad uppmärksamhet på, och minskad tolerans mot, våldsbrott. Trots att alltfler misshandelsbrott anmäls är dock mörkertalet för brotten fortfarande högt, och mindre än var fjärde misshandelshändelse anmäls till polisen.

Den allra vanligaste typen av misshandel är alkoholrelaterad och sker på allmän plats, ofta mellan personer som är tidigare obekanta med varandra (Brå 2017). Både den som utsatts och gärningspersonen vid de händelserna är vanligen unga män. Denna typ av våld, mellan obekanta på allmän plats, tycks dock ha minskat något i omfattning, vilket ser ut att vara en bidragande faktor till den totala minskningen av utsatthet för misshandel under åren 2009–2015. Andra vanliga typer av misshandel är våld i privatbostäder mellan närstående och bekanta, där offren ofta är kvinnor, samt våld som drabbar vissa grupper i deras yrkesutövning – exempelvis sjukvårdspersonal, taxiförare och väktare.

Män är väldigt tydligt överrepresenterade i misshandelssituationer, framförallt som gärningspersoner men även som utsatt för misshandel. Därutöver ser man även att personer från hushåll med relativt sett små ekonomiska och sociala resurser oftare både utsatts för och utövar misshandel. Till exempel är

utsattheten mer än dubbelt så hög bland dem som inte fullföljt gymnasieutbildning jämfört med dem som har eftergymnasial utbildning.

Trots att misshandel är ett prioriterat brott inom rättsväsendet är det relativt få av brotten som personuppklaras. År 2015 var det omkring 13 procent av de handlagda brotten som personuppklarades. Andelen brott som personklaras av de brott som anmäls har tydligt minskat under 2000-talet, men det är inte klarlagt vad minskningen beror på. Vad gäller påföljder har bilden sett likartad ut under 2000-talet. Den vanligaste påföljden för dem som döms för misshandel är villkorlig dom och den näst vanligaste påföljden är fängelse.

Brottsförebyggande arbete mot misshandel bedrivs på många plan. Polisen lägger mycket tid på att förebygga våld utanför krogar i stadsmiljöerna, bland annat genom hög närvaro och snabba omhändertaganden av berusade personer. När det gäller våld i nära relationer bedriver brottsoffer- och kvinnojourer ett viktigt arbete, som också stärkts under 2000-talet.

Inledning

Misshandelsbrottslighetens omfattning och utveckling är frågor som är ständigt aktuella i olika sammanhang. En allmän uppfattning tycks vara att misshandelsbrottsligheten ständigt ökar, såväl under perioder när den verkar ha gjort det som under perioder när det mesta tytt på att den inte har det. Den kriminologiska forskningen totalt sett förhåller sig dock tveksam till om det har skett några större faktiska ökningar under de senaste decennierna (se till exempel von Hofer 2006; Estrada 2008; Granath 2012a).

I detta kapitel går vi igenom olika typer av källor som kan användas för att bedöma misshandelsbrottens karaktär, omfattning och utveckling under 2000-talet. Det är Brås bedömning att den mest lämpliga källan för att bedöma misshandelsbrottsligheten totalt sett är frågeundersökningar, i det här fallet främst Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Därför ligger tyngdpunkten i redovisningarna på denna källa. Utöver NTU används även data från Skolundersökningen om brott (SUB), Statistiska centralbyråns undersökningar av levnadsförhållanden (ULF), den officiella kriminalstatistiken samt patientregistret. En anledning till att flera olika typer av källor används är att alla tillgängliga datakällor har sina specifika problem och begränsningar, vilket gör dem mer användbara i vissa sammanhang, och mindre användbara i andra. Mer om detta finns att läsa i introduktionskapitlet till denna rapport.

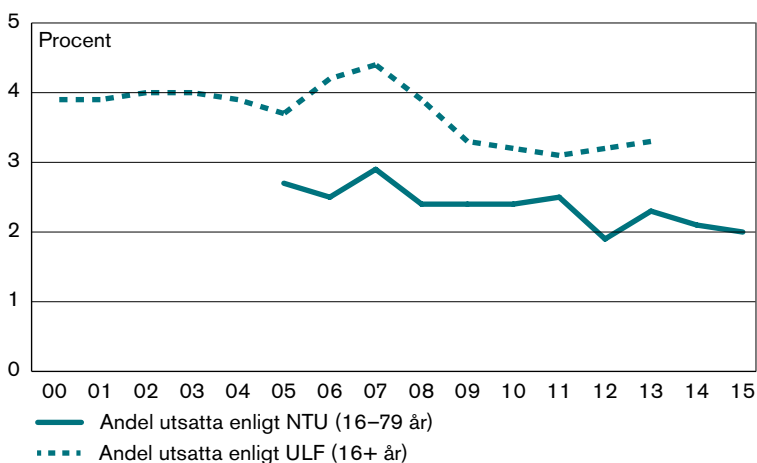
Begreppet misshandel är ett samlingsbegrepp för en mängd olika typer av handlingar med den gemensamma nämnaren att en person med avsikt tillfogar en annan person skada. Det kan alltså handla om alltifrån lätta knuffar med lindriga skador till våldsamma hugg med kniv som ger allvarliga men hos offret. I juridisk mening avses med misshandel alla gärningar där någon med uppsåt ”tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd” (3 kap. 5–6 §§ BrB). Lagen skiljer också på misshandel, grov misshandel och synnerligen grov misshandel. Enligt 3 kap. 6 § BrB är en misshandel att betrakta som grov om ”gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet”. I praktiken kan det handla om att gärningspersonen huggit en person med kniv, upprepat sparkat en liggande eller avsvimnad person, eller på ett uppsåtligt sätt smittat någon med en kronisk och livshotade sjukdom. Enligt 3 kap. 6 § andra stycket BrB är en misshandel att betrakta som synnerligen grov om ”kroppsskadan är bestående eller om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet”.

De handlingar som ingår i misshandelsbegreppet är mycket varierande och likaså är påföljderna för misshandel. Det kan röra sig om allt ifrån böter till fängelse i upp till tio år. Utöver införandet av rubriceringen synnerligen grov misshandel 2010 har varken straffskalorna eller brottsbalkens definitioner av misshandel ändrats under 2000-talet. Syftet med införandet av rubricering-en synnerligen grov misshandel var att höja straffen för de allra allvarligaste våldsbrotten.

Omfattning och utveckling

Varje år utsätts fler än 150 000 personer för misshandel. Under de elva år som Brå genomfört den nationella trygghetsundersökningen (NTU) är det årligen i genomsnitt 2,4 procent av Sveriges vuxna befolkning (16–79 år) som uppger att de utsatts för någon form av misshandel. Jämför man medelvärdet för åren 2006–2010 med åren 2011–2015 är det en något mindre andel som blivit utsatta under den senare perioden (2,2 procent jämfört med 2,5 procent). Vid samtliga mättillfällen i NTU har en större andel män än kvinnor uppgett att de blivit utsatta för misshandel; år 2015 utsattes 2,5 procent av männen och 1,5 procent av kvinnorna. Andelen personer i befolkningen som utsatts för någon form av misshandel är enligt ULF-undersökningen (SCB 2016) högre än de siffror som NTU redovisar. Detta kommer sig troligtvis bland annat av att definitionen av våld är bredare i ULF. Dock kan man se att utsattheten även enligt ULF är lägre från 2009 och framåt, jämfört med i början av 2000-talet.

Figur 1. Andel utsatta för misshandel åren 2005–2015, samt andel utsatta för något våld åren 2000–2014. Procent. Källor: NTU och ULF.

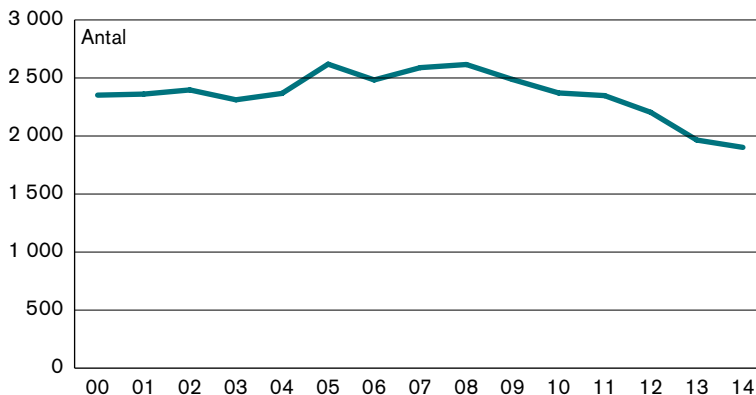
År 2015 var det enligt NTU uppskattningsvis 154 000 personer i befolkningen som utsattes för misshandel, och antalet händelser uppskattas till omkring 380 000. Det betyder att det i genomsnitt sker fler än 1 000 misshandelsfall per dag. Misshandel är därmed ett relativt vanligt förekommande brott, vanligare än exempelvis bostadsinbrott, men mindre vanligt än bedrägeri. Ungefär var fjärde person som uppger att de utsatts för misshandel har utsatts för en så allvarlig misshandel att den lett till besök hos läkare, sjuksköterska eller tandläkare. Det innebär att ungefär 0,6 procent av befolkningen, eller drygt 40 000 personer på ett år, utsatts för allvarligare former av misshandel. Även när det gäller allvarligare former av misshandel är tendensen att andelen utsatta personer i befolkningen har minskat något under åren 2011–2015 jämfört med åren 2006–2010 (Brå 2017).

Färre personer inskrivna på sjukhus till följd av våld

Enligt Socialstyrelsens patientregister har under 2000-talet i genomsnitt knappt 2 400 personer per år skrivits in på sjukhus på grund av skador som orsakats av misshandel eller ännu grövre våldsbrott. Det handlar då ofta om relativt allvarliga skador, eftersom de inneburit att patienten fått en sängplats på en avdelning, och inte bara omhändertagits av öppen- eller akutvården. Majoriteten av fallen gäller frakturer och hjärnskakningar medan omkring 13 procent gäller kniv- och skottskador. I grova drag kan man beskriva utvecklingen som att den låg på en stabil nivå i början av 2000-talet, ökade något under åren 2005–2008 och därefter har minskat tydligt (se figur 2). År 2014 var det 1 902 personer som skrevs in på sjukhus till följd av våldsskador. Det är det lägsta

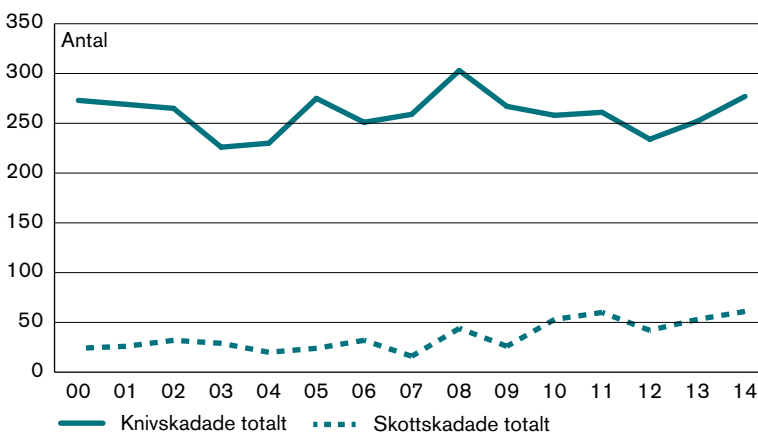
antalet under de senaste 25 åren, 27 procent färre än 2007 och omkring 40 procent färre än 1994, det år då antalet inskrivna var som högst under den angivna perioden (omkring 3 100 personer).

Figur 2. Antal våldsskadade enligt Socialstyrelsens patientregister åren 2000–2014.¹

Antalet personer som skrivits in med knivskador är tämligen konstant med omkring 260 fall per år under 2000-talet, även under de senaste åren när det totala antalet inskrivna är färre. Antalet har i

Figur 3. Antal knivskadade och skottskadade enligt Socialstyrelsens patientregister åren 2000–2014.²

¹ Siffrorna för denna tidslinje är hämtade från Socialstyrelsens rapport "Skador och förgiftningar behandlade i slutenvård" från respektive år.

² Siffrorna för 2003–2014 i denna tidslinje är hämtade från Socialstyrelsens rapport "Skador och förgiftningar behandlade i slutenvård" från respektive år. Siffrorna för 2000–2002 kommer från en specialbeställning som gjorts från patientregistret.

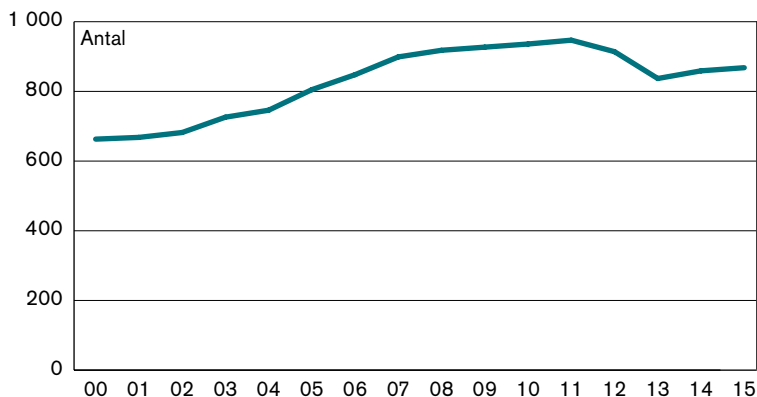
stort sett varit konstant sedan 1970-talet (Estrada 2005). Däremot har antalet inskrivna med skottskador fördubblats under åren 2010–2014 jämfört med åren 2000–2004, från i genomsnitt 26 personer per år till i genomsnitt 54 personer per år.

Misshandel en av de vanligaste brottstyperna i kriminalstatistiken

Även bland de anmälda brotten i kriminalstatistiken är misshandel en av de vanligaste brottstyperna. År 2015 anmäldes cirka 85 000 misshandelsbrott (inklusive grov misshandel), vilket utgjorde knappt 6 procent av alla anmälda brott det året. Även om de anmälda misshandelsbrotten är många till antalet, är det bara en mindre del av alla de misshandelsbrott som sker som också anmäls till polisen. Som tidigare nämnts kan antalet fall av misshandel som enligt NTU sker varje dag uppskattas till över 1 000 fall. Antalet anmälda fall av misshandel per dag uppgår till drygt 230 stycken. Sålunda är det mindre än vart fjärde fall av misshandel som anmäls. Denna osäkerhetsfaktor medför att man ska vara försiktig med att dra slutsatser om misshandelsbrottens karaktär och utveckling utifrån enbart statistiken över anmälda brott.

Det finns alltså ett stort mörkertal bakom den anmälda misshandelsbrottsligheten. Antalet anmälda misshandelsbrott har ökat kraftigt över tid. Mellan 2000 och 2015 ökade de med 45 procent, från 58 800 till 85 100 per år. Ökningen var kontinuerlig fram till 2011, men har därefter först avtagit och sedan ökat svagt (se figur 4). Enligt forskning på området beror detta främst på nya arbetsätt och rutiner inom polisen samt en allmänt ökad uppmärksamhet på, och minskad tolerans för, våldsbrott (se till exempel von Hofer 2006, Wikman 2012 och Brå 2009a).

Figur 4. Antal anmälda misshandelsbrott per 100 000 invånare åren 2000–2015. Källa: Kriminalstatistiken.

Utsatthet för misshandel tycks ha minskat totalt sett ...

Den anmälda brottsligheten är en osäker indikator för att bedöma nivåer och utvecklingen av misshandelsbrott, eftersom det endast är en liten del av misshandelsbrotten som kommer till polisens kännedom. Därför styrs utvecklingen av den anmälda misshandelsbrottsligheten i första hand av viljan hos befolkningen och institutioner att anmäla brott. Det ökade antalet anmälda misshandelsbrott bör därför betraktas som en minskad tolerans för och ökad uppmärksamhet på våldsbrott. Den utvecklingen tycks gälla såväl privatpersoner som institutioner såsom skola, polis och sjukvård. NTU visar exempelvis att andelen män och kvinnor totalt sett som uppger att de vid utsatthet för misshandel rapporterat händelsen till polisen har ökat under perioden 2006–2015 (se tabell 1). När det gäller arbetslivet konstaterar Wikman (2012) att de fackliga organisationernas krav på straffrättsliga reaktioner på våldshändelser hela tiden har höjts de senaste decennierna. En närliggande förklaring är också att nya rutiner och arbets sätt inom polisen bidragit till en ökning av antalet anmälda misshandelsbrott. Enligt tidigare kartläggningar kan en ökad så kallad upptagningsbenägenhet hos polisen förklara 40 procent av ökningen av anmälda misshandelsbrott med en obekant gärningsperson mellan 2001 och 2007 (Brå 2009a).

... men inte utsattheten för våld som inbegriper vapen

Samtidigt som tillgängliga data talar för att den totala utsattheten för misshandel inklusive grövre händelser har minskat, finns det underkategorier av våld som detta inte tycks gälla för. Det rör det våld som inbegriper vapen, där utvecklingen, bedömd utifrån slutenvårdsdata, är oförändrad vad gäller knivvåld och ökande vad gäller våld som inbegriper skjutvapen (se figur 3). När det gäller våldet med skjutvapen har ökningarna, enligt en tidigare studie från Brå, skett i områden som är socioekonomiskt svaga (Brå 2015f).

Svårt att mäta barns utsatthet för misshandel

Det är svårt att bedöma hur många barn som blir utsatta för misshandel i Sverige varje år. Utsatta barn är i många fall beroende av hjälp av någon vuxen för att kunna göra en polisanmälan, vilket gör mörkertalet ännu större än vid misshandel mot vuxna. Det är också ovanligt med enkätundersökningar om utsatthet för brott som vänder sig direkt till de mindre barnen; i stället vänder sig undersökningarna i regel till föräldrarna, som tillfrågas om de utövat någon form av våld mot sina barn. Vid en sådan studie 2011 uppgav knappt 3 procent av föräldrarna att de under det senaste året slagit sitt barn. Detta kan betraktas som en minimiskattning, då benägenheten att uppges denna typ av handling troligtvis är låg (Jansson m.fl. 2011).

Inom ramen för samma studie skickades även en enkät ut till elever i årskurs nio, som visade att drygt 13 procent av eleverna uppgav att de blivit slagna av sina föräldrar någon gång under uppväxten. Enligt SUB som genomförs av Brå bland elever i årskurs nio, uppgav ungefär 17 procent att de utsatts för lindrigare våld och 4 procent att de utsatts för grövre våld under de senaste 12 månaderna (Brå 2016).

Ökning av anmälda brott gällande misshandel mot barn

Antalet anmälda brott gällande misshandel mot barn i åldern 0–14 år har ökat successivt under 2000-talet. År 2000 anmäldes drygt 6 560 sådana brott, medan motsvarande antal anmälda brott 2015 uppgick till nästan 14 500 (och utgjorde ungefär 17 procent av all anmäld misshandel 2015). En trolig förklaring till det ökade antalet är förändrade rutiner för hur man hanterar misstankar om våld från föräldrar mot barn. Personal i förskola och skola samt anställda inom socialtjänsten anmäler numera händelser i betydligt större utsträckning än tidigare, mycket tack vare en skärpt anmälningskyldighet vid misstanke om att barn far illa (Brå 2011a). Att det är personal i skolor och förskolor som anmäler en stor del av misshandelsbrotten mot barn är tydligt om man studerar antalet anmälda misshandelsbrott per månad i anmälningsstatistiken. Under sommarlovsmånaderna juni–augusti anmäls betydligt färre misshandelsbrott än under årets övriga månader (Brå 2014b).

Ovanligt med grövre våld mot barn

Antalet barn i åldern 0–17 år som vårdats inskrivna på sjukhus till följd av övergrepp av annan person ökade något under åren 2000–2007, men har efter det sjunkit för varje år fram till 2013, då det var knappt hälften så många jämfört med i mitten av 2000-talet.

Grövre våld mot barn är dock ovanligt enligt tillgängliga sjukvårdsdata från patientregistret. Antalet barn i åldern 0–12 år som vårdats inskrivna på sjukhus till följd av övergrepp av annan person uppgick till 2–9 personer per 100 000 invånare och år under perioden 2010–2013. För äldre barn stiger antalet inskrivna på sjukhus; bland barn i åldern 13–15 år var antalet inskrivna 17 personer per 100 000 invånare och år under samma tidsperiod, och för barn i åldern 16–17 år uppgick antalet inskrivna till 39 personer per 100 000 invånare och år under tidsperioden (Socialstyrelsen 2015).

Våld mellan obekanta på allmän plats vanligast, men har minskat

Såsom tidigare nämnts är misshandel ett begrepp som omfattar en mängd olika händelser. Grovt sett kan de dock, mot bakgrund av

tidigare forskning (till exempel Estrada 2008 och Granath 2012a), delas in i tre huvudtyper av fall:

1. Våld på allmän plats mellan obekanta eller ytligt bekanta (oftast män) i samband med nöjesliv.
2. Våld i arbetslivet som särskilt drabbar vissa yrkesgrupper, exempelvis väktare eller vårdpersonal.
3. Våld i privatbostäder mellan bekanta eller närstående.

Enligt NTU är våld på allmän plats den vanligaste typen av våld. För både kvinnor och män har dock andelen fall av misshandel på allmän plats minskat under 2011–2015 jämfört med 2006–2010 (se tabell 1).

Drygt hälften av alla misshandelshändelser sker enligt NTU på allmänna platser, och enligt kriminalstatistiken skedde 2015 totalt sett omkring 44 procent av de anmälda misshandelsbrotten mot personer över 15 år utomhus. De allmänna platser som det oftast handlar om är platser i stadsmiljö, exempelvis en gata eller ett torg med närhet till krogar och nöjesliv (Brå 2007, 2009b). Misshandelsbrotten på dessa platser har visat sig koncentrerade till dygnets sena timmar (Brå 2014b), och de inblandade är ofta alkoholpåverkade (Brå 2015c). Bakgrunden till dessa händelser är ofta synbart bagatellartad, exempelvis oavsiktliga fysiska kontakter som uppfattats som provocerande eller ordväxlingar som upplevts som kränkande (RPS 2011). Enligt NTU uppskattar de utsatta för misshandel att ungefär 65 procent av gärningspersonerna är alkohol- eller drogpåverkade. Sammantaget antyder detta alltså att en stor del av misshandelsbrottsligheten har en koppling till nöjeslivet.

Totalt sett har utsattheten minskat tydligt för män, medan utsattheten för kvinnor varit tämligen oförändrad (se tabell 1). Minskningen för män går att relatera till minskningen av våldet på allmän plats. Denna typ av våld har minskat även för kvinnor, men samtidigt har våldet i arbetslivet och i privatbostäder ökat, vilket medför att kvinnors utsatthet totalt sett inte minskat på samma tydliga sätt.

Våld på arbetsplatser eller skolor svarar enligt NTU för knappt en fjärdedel av alla misshandelsfall. Vilken typ av arbetsplats det är fråga om finns det inga närmare uppgifter om i NTU, men från andra studier vet vi att vissa yrkesgrupper, exempelvis inom vård- och omsorgsarbete samt inom säkerhetsrelaterat arbete, är särskilt utsatta för våld på sin arbetsplats (Wikman 2012). Ifråga om privatbostäder visar studier av våld i nära relationer att en stor del av våldshändelserna äger rum i offrets bostad (Brå 2009c).

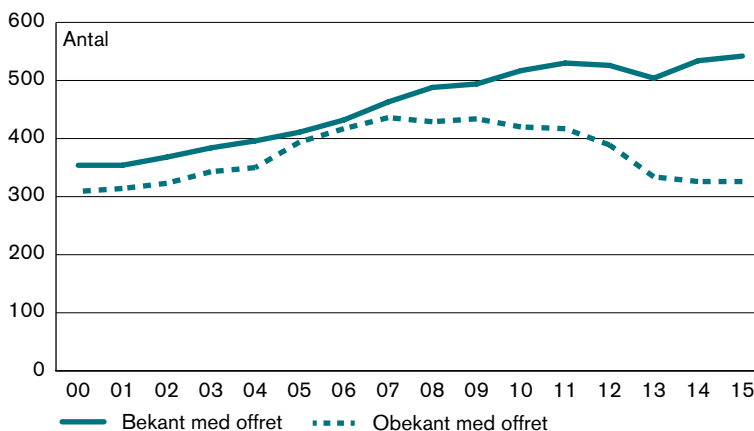
Tabell 1. Typ av misshandel efter den utsattes kön. Andel (procent) misshandelshändelser som kvinnor respektive män (16–79 år) utsatts för, där gärningspersonen varit närstående, skett på allmän plats etc. åren 2006–2015. Procent. Källa: NTU.

	2006–2010			2011–2015		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Antal personer (n)	36 878	34 622	71 500	31 778	30 485	62 263
Total andel utsatta personer	1,8	3,2	2,5	1,7	2,7	2,2
Antal händelser (n)	902	1617	2519	595	944	1539
Relation till gärningspersonen						
Närstående	27	4	12	34	5	16
Bekant	41	28	33	35	25	29
Helt okänd	31	68	54	31	70	55
Typ av plats						
Privatbostad	26	9	15	36	9	19
Arbetsplats/skola	28	17	21	32	19	24
Allmän plats	39	66	56	27	63	49
Annan plats	7	7	7	6	10	8
Gärningsperson (troligen) alkohol- eller drogpåverkad	48	74	64	43	70	60
Händelsen lett till läkarbesök	18	20	19	20	21	21
Polisanmält händelsen	29	32	31	31	35	34

Även bland anmälningarna om misshandel minskar våld mellan obekanta

Bland de anmälda misshandelsbrotten är det tydligt att de som sker utomhus minskar medan de som sker inomhus ökar, samt att de som sker mellan obekanta minskar medan de som sker mellan bekanta ökar (se figur 5). Under 2000-talet ser man denna trend tydligt från och med 2007 och framåt. År 2006 var det ungefär lika många anmälda misshandelsbrott mellan bekanta som mellan obekanta, medan de anmälda misshandelsbrotten mellan bekanta 2015 utgjorde omkring 62 procent av samtliga anmälda misshandelsbrott.

Figur 5. Antal anmälda misshandelsbrott där gärningspersonen är bekant respektive obekant för den utsatta, per 100 000 invånare, åren 2000–2015. Källa: Kriminalstatistiken.

Misshandel mot barn sker ofta i skolmiljön

Av de misshandelsbrott mot barn under 15 år som anmäldes 2015 skedde ungefär tre fjärdedelar inomhus, enligt kriminalstatistiken. Rimligen är det då oftast fråga om barnets hem eller den skola som barnet går i. I SUB framkommer det att skolan (inklusive skolgården) är där det är vanligast att elever i årskurs nio blir utsatta för misshandel; det var den plats som angavs av nästan 50 procent av de elever som blivit utsatta för misshandel och 45 procent av de elever som blivit utsatta för grov misshandel under de senaste 12 månaderna (Brå 2016). Även hemmet är en förhållandevis vanlig plats att bli utsatt på, enligt SUB. Nästan 19 procent av de elever i årskurs nio som blivit utsatta för lindrigare våld uppger att det skedde i det egna hemmet den senaste gången, medan motsvarande andel bland elever som blivit utsatta för grovare våld är 14 procent. Det framgår inte vem som varit gärningsperson i dessa fall.

Våldet består oftast av enstaka slag eller sparkar

Av de anmälda misshandelsbrotten 2015 var det 5 procent som rubricerats som grov (exempelvis genom användning av farligt vapen eller ett på annat sätt särskilt hänsynslöst våld). I faktiska tal rör det sig om drygt 4 630 grova misshandelsbrott av totalt knappt 85 100 anmälda misshandelsbrott 2015. Antalet anmälda grova misshandelsbrott ökade tydligt mellan 2000 och 2007, från omkring 4 000 till 5 000 per år. Den nivån låg de sedan kvar på fram till 2011, då de återigen sjönk ner mot 4 200 per år.

Det våld som utövas vid misshandelsbrott tycks oftast vara slag eller sparkar. Det gäller både misshandelsbrott av normalgraden och vid misshandel som rubricerats som grov och/eller har skett i utdragen form. När det gäller misshandel mellan obekanta visar genomgångar av polisanmälningar exempelvis att det i drygt hälften av fallen handlar om enstaka slag eller sparkar (Brå 2007, Brå 2009a). Studier av grov misshandel som unga dömts för visar att våld genom slag och sparkar står för över hälften av fallen även där (Granath 2007).

Vanligast med mindre allvarliga skador

Som redan framgått är det fysiska våldet relativt lindrigt i de allra flesta fallen av misshandel. Av de händelser som rapporteras i NTU hade majoriteten inte lett till besök hos läkare, sjuksköterska eller tandläkare (se tabell 1). Andelen sådana händelser låg på omkring 20 procent av de rapporterade händelserna, såväl under perioden 2011–2015 som under perioden 2006–2010.

När det gäller de misshandelsbrott mellan obekanta som anmäls till polisen visar kartläggningar att drygt hälften av offren inte uppsökt sjukhus. Mindre allvarliga skador (enstaka blåmärken/svullnader, mindre blodvite, lättare tandskador) dominerade även dessa anmälningar (Brå 2007, 2009a).

Våld i nära relation oftare upprepat

Inom ramen för NTU 2013 genomförde Brå en kartläggning av brott i nära relationer, som visade att våld som sker i nära relation ofta är återkommande (Brå 2014a). Drygt 26 procent av kvinnorna som blivit utsatta för fysiskt våld under föregående år uppgav att det skett minst en gång i månaden under perioden. Motsvarande siffra för män som utsatts var drygt 20 procent. Det finns också ofta ett eskalerande förlopp med inslag av även psykiskt och sexuellt våld (sexuellt våld i nära relation drabbar främst kvinnor). Detta mönster syntes tydligt i kartläggningen, som visade att nästan 85 procent av de personer som uppgav att de utsatts för fysiskt våld³ i en parrelation under föregående år även uppgav att de utsatts för psykiskt våld. Risken för att en våldshändelse ska få dödlig utgång har också i forskningen bedömts som betydligt högre vid våld där offer och förövare har en nära relation (Granath 2012b).

I kartläggningen av brott i nära relationer ställdes en följdfråga om behov av läkarvård till de personer som uppgett att de utsatts för grov misshandel i en parrelation (Brå 2014a). Syftet med frågan var att få en indikation om hur grovt våldet varit. Av de kvinnor

³ Med fysiskt våld avses i rapporten både misshandel och sexualbrott.

som utsatts för grov misshandel under föregående år uppgav drygt 29 procent att de uppsökte, eller hade behövt uppsöka, läkare, sjuksköterska eller tandläkare, medan motsvarande siffra för männen var 2,4 procent. Detta tyder på att kvinnor utsätts för grövre våld än män när det gäller våld i nära relation.

Brottsutsatta och gärningspersoner

Majoriteten av de inblandade vid misshandel är män. Enligt NTU utgjorde män nära 90 procent av gärningspersonerna vid misshandel 2015, och motsvarande andel misstänkta⁴ vid anmälda misshandelsbrott var 82 procent, enligt kriminalstatistiken. Även vid utsatthet för misshandel är män överrepresenterade, dock inte lika kraftigt – omkring 65 procent av alla som utsätts för misshandel är män, enligt NTU. När en kvinna utsätts för misshandel är det i omkring 75 procent av fallen en man som är gärningsperson. När gärningspersonen är en kvinna är det dock oftast en annan kvinna som utsatts (Brå 2014d). Den utsatte och gärningspersonen är oftast i samma ålder, men yngre män tenderar att misshandla andra män i hög utsträckning, medan äldre män oftare misshandlar kvinnor. Andelen utsatta män har minskat under perioden 2011–2015, medan andelen utsatta kvinnor legat kvar på ungefär samma nivå som under perioden 2006–2010 (se tabell 1).

Utsattheten är som allra högst bland män i åldern 16–24 år. I den åldersgruppen är utsattheten mer än dubbelt så hög som i befolkningen som helhet (Brå 2017). Framförallt är det inom den stora kategorin misshandel på allmän plats och mellan obekanta som unga män är överrepresenterade som offer (Brå 2007, 2009a). Även bland dem som skrivits in i slutenvård för våldsskador (där män utgör tre fjärdedelar) utgör de en högre andel än bland offren för anmäld misshandel (där män utgör 56 procent av personerna i åldern 15 år och äldre). Det är dock svårt att bedöma huruvida detta är en indikation på att mörkertalet i kriminalstatistiken är högre för misshandel mot män än för misshandel mot kvinnor, eller att våld som män respektive kvinnor utsätts för har olika karaktär.

Kvinnor utsätts oftare för misshandel i hemmet

När det gäller våld inomhus och i privatbostäder är offren oftare kvinnor än män. Av alla anmälda misshandelsbrott inomhus mot personer i åldern 15 år eller äldre var offret en kvinna vid 57 procent av de anmälda misshandelsbrotten 2015. Denna andel har under 2000-talet varierat mellan 52 och 58 procent.

⁴ Skäligen misstänkta efter avslutad utredning.

Den tidigare nämnda kartläggningen av brott i nära relationer visar att 1,9 procent av kvinnorna och 1,8 procent av männen i den vuxna befolkningen (16–79 år) utsattes för misshandel vid minst ett tillfälle under föregående år av en aktuell eller tidigare partner (Brå 2014a). Samma undersökning visar också att 0,5 procent av både kvinnorna och männen uppger att de blivit utsatta för grov misshandel av en aktuell eller tidigare partner vid minst ett tillfälle under perioden. Dock visar resultaten att utsatthet för upprepad misshandel är betydligt vanligare bland kvinnor, samt att kvinnor som utsätts för grovre misshandel oftare har behov av sjukvård.

Liksom för män är yngre kvinnor oftare utsatta än äldre. I Brås kartläggning av brott i nära relationer framgår att kvinnor i åldern 20–24 år är den grupp som i högst utsträckning uppger att de blivit utsatta för någon form av brott av en aktuell eller tidigare partner.

Att yngre kvinnor är mer utsatta för misshandel än äldre gäller även vid våld på allmän plats. Enligt ULF åren 2012–2013 var kvinnor i åldern 16–24 år utsatta för hot eller våld på allmän plats mer än tre gånger så ofta som kvinnor i åldern 25 år eller äldre. Resultaten visade även att denna utsatthet minskar i tidigare ålder för kvinnor än för män. Som mest minskar utsattheten för kvinnor redan efter 24-årsåldern, medan den för män minskar som mest först efter 34-årsåldern (SCB 2016).

Våld på arbetsplatsen kopplat till yrket snarare än till ålder eller kön

Utsattheten för våld på arbetet tycks vara mer jämnt fördelad utifrån ålder och kön än det övriga våldet. Här är risken att utsättas för våld i första hand kopplad till vilken typ av yrke man har. Exempel på högriskyrken är vårdpersonal, polis, väktare och socialarbetare (Wikman 2012).

Enligt ULF var det åren 2012–2013 en större andel kvinnor än män som hade utsatts för hot och våld på arbetsplatsen. Samma mönster framkommer såväl i NTU som i tidigare studier om våld i arbetslivet (se till exempel Wikman m.fl. 2010 och Estrada m.fl. 2007). Kvinnor är totalt sett något mer utsatta för våld på arbetet än män, men skillnaderna är ganska små.

Det går inte att utläsa någon markant skillnad i utsatthet kopplad till ålder, för vare sig män eller kvinnor. Läger man samman mätningarna i ULF åren 2008–2013 är andelen utsatta tämligen lika i de fem ålderskategorierna som undersökningen redovisar. Det är i genomsnitt 3 procent av dem som förvärvsarbetar som utsätts för hot eller våld i arbetslivet, såväl bland dem som är 16–24 år som bland dem som är 55–64 år (SCB 2016).

Utsattheten varierar med olika sociala bakgrundsfaktorer
Av NTU framgår tydliga skillnader i utsatthet för misshandel beroende på olika sociala bakgrundsfaktorer på individ- och hushållsnivå. Bland annat är personer som bor i flerfamiljshus betydligt mer utsatta för misshandel än personer som bor i småhus (3,2 respektive 1,4 procent för åren 2011–2015, se tabell 2). För dem som bor i småhus har utsattheten minskat under 2011–2015 jämfört med 2006–2010, men man ser inte samma minskning för boende i flerfamiljshus.

Det finns också tydliga skillnader i utsatthet mellan personer med olika utbildningsnivå; ju högre utbildning personer har, desto lägre andel av dem har utsatts för misshandel.⁵

Tabell 2. Utsatthet för misshandel i olika grupper i befolkningen åren 2006-2015. Procent. Källa: NTU.

Antal personer (n)	2006–2010 (n = 71 500)	2011–2015 (n = 62 263)
Total andel utsatta personer	2,5	2,2
Familjetyp		
Sammanboende utan barn	1,2	1,1
Sammanboende med barn	1,4	1,3
Ensamstående utan barn	4,7	3,8
Ensamstående med barn	3,6	3,4
Bostadstyp		
Småhus	1,9	1,4
Flerfamiljshus	3,3	3,1
Utbildning (högsta)		
Förgymnasial	3,8	3,2
Gymnasial	2,3	2,3
Eftergymnasial	1,6	1,4
Svensk/utländsk bakgrund		
Svenskfödda med båda/en förälder inrikesfödd(a)	2,5	2,1
Svenskfödda med båda föräldrarna utrikesfödda	2,6	2,9
Utrikesfödda	2,6	2,3

Det är också tydligt att ensamstående personer, både med och utan barn, är mer utsatta för misshandel jämfört med personer som är sammanboende. Att ensamstående personer utan barn oftare är utsatta är kopplat till att det till stor del handlar om unga personer, som rör sig mer ute i till exempel nöjesliv. Samtidigt har utsatt-

⁵ När man jämför de två tidsperioderna framgår dock att minskningen i utsatthet kopplat till utbildning inte är statistiskt säkerställd för den senare tidsperioden (2011–2015).

heten för misshandel minskat inom denna grupp när man jämför perioden 2006–2010 med 2011–2015. Även i Brås kartläggning av brott i nära relation är det tydligt att det är vanligast med utsatthet bland ensamstående föräldrar (främst bland kvinnor)⁶ samt personer boende i flerfamiljshus (Brå 2014a).

När man studerar utsatthet för misshandel kopplat till om den utsatta personen har svensk eller utländsk bakgrund ser man ingen skillnad i utsatthet beroende på var man är född, för perioden 2006–2010. För den senare perioden (2011–2015) verkar utsattheten ha ökat för gruppen svenskfödda med båda föräldrarna utrikesfödda, medan den minskat för övriga två grupper. Den enda statistiskt säkerställda skillnaden mellan de två tidsperioderna gäller dock gruppen svenskfödda med en eller båda föräldrarna svenskfödda, där utsattheten minskat.

Liknande mönster framkommer även i Skolundersökningen om brott, där man ser en högre andel utsatta för grövre våld bland elever med sociala bakgrundsfaktorer som förknippas med lägre resurser (t.ex. att föräldrarna saknar universitets- eller högskoleutbildning, att föräldrarna inte arbetar, att föräldrarna är skilda, att eleven bor i lägenhet eller att eleven har utländsk bakgrund). Man ser också en tydlig skillnad i utsatthet mellan de elever som uppger att de känner sig oroliga över familjens ekonomi, och elever som inte upplever denna typ av oro (Brå 2016).

Unga överrepresenterade bland gärningspersoner

Kriminalstatistiken, och även flera studier, tyder på att unga män är tydligt överrepresenterade som gärningspersoner vid misshandel (se till exempel Brå 2014d). Av alla som efter avslutad utredning var skäligen misstänkta för misshandel 2015 var 17 procent män i åldern 15–20 år. Män i denna åldersgrupp utgjorde samtidigt endast omkring 4 procent av befolkningen i åldern 15 år eller mer.

Andelen unga män bland de misstänkta minskade tämligen kraftigt åren 2011–2015, från omkring 25 procent till 17 procent. En del av denna minskning beror på en förändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser gällande unga lagöverträdare (LUL) som genomfördes 2012. Förändringen innebar att polisen fick en ökad behörighet att leda förundersökning gällande personer mellan 15 och 17 år. Möjligheten att redovisa statistik avseende misstänkta personer handlagda av polisen är dock begränsad, vilket har påverkat statistiken och medfört en lägre nivå i redovisningen av misstänkta i åldersgruppen 15–17 år från och med 2012. När man enbart studerar andelen misstänkta personer i åldern 18–20 år har dock även denna grupp minskat mellan 2000 och 2015,

⁶ Det handlar då om personer som är ensamstående vid tiden för undersökningen.

med totalt 18 procent. Liknande mönster har observerats i SUB, där andelen ungdomar som uppgav att de begått någon form av våldshandling sjönk från 21 procent 1995 till 11 procent 2011 (Brå 2013). Sammantaget skulle detta kunna vara indikationer på att färre ungdomar begår misshandelsbrott 2015 jämfört med början av 2000-talet.

Kvinnor och äldre en allt större andel av de misstänkta

Totalt sett har andelen kvinnor bland de misstänkta personerna ökat. År 2000 var 10 procent av dem som misstänktes för misshandel kvinnor, medan motsvarande andel 2015 var drygt 18 procent. Även andelen äldre personer (50+ år) som misstänks för misshandel har ökat. År 2000 utgjorde denna grupp 8 procent av de misstänkta personerna, medan motsvarande andel 2015 var 13 procent. Ökningen av andelen misstänkta kvinnor och äldre har skett kontinuerligt och kan inte endast förklaras av naturliga förändringar i befolkningen. Kvinnor utgör nära hälften av befolkningen, och andelen personer som är 50 år och äldre har under 2000-talet endast ökat från 44 till 46 procent av samtliga personer i åldersgruppen 15 år och äldre.

Även om kvinnor och äldre utgör större andelar av de misstänkta personerna än tidigare är de alltså fortfarande kraftigt underrepresenterade i förhållande till den andel de utgör av befolkningen i åldern 15 år och äldre. Det är svårt att bedöma i vilken omfattning ökningen av kvinnor och äldre bland de misstänkta speglar en faktisk förändring i misshandelsbrottligheten eller en förändring i vilka brott som anmäls, och hur brotten utreds. Jämförelser av kriminalstatistiken över samtliga misstänkta personer 2000 och 2015 visar dock att andelen kvinnor och äldre bland de som misstänks för brott har ökat, vilket skulle kunna tala för att det faktiskt är fler kvinnor och äldre som begår brott.

Vanligt att förövare är tidigare lagförda

De uppgifter man kan få fram om gärningspersonen från kriminalstatistiken och NTU rör främst gärningspersonens kön, ålder och relation till offret. Utöver detta finns få uppgifter. Enligt tidigare forskning tenderar dock våldsbrott att vara ett ”inomgruppsfenomen”, vilket innebär att gärningspersonerna ofta liknar offren, vad gäller till exempel ekonomiska resurser och utbildningsnivå (se till exempel Rying 2000; Sarnecki 2001; Granath 2007).

Relativt många av de ungdomar som misstänkts och döms för misshandel är kända för brott sedan tidigare. Av de 15–20-åringar som åren 2001–2005 lagfördes för misshandel hade 40 procent tidigare lagförts vid åtminstone ett tillfälle, enligt Brås undersökning av så kallade strategiska brott (Brå 2011c). Det vanligaste brottet

som de tidigare lagförts för var våldsbrott (20 procent). I studien konstateras att misshandel inte är en brottstyp som starkt förutspår en lång och fortsatt brottskarriär (Brå 2011c).

Föräldrar ofta gärningspersoner vid barnmisshandel

Vid misshandel mot barn är förövaren i mycket hög utsträckning en förälder till barnet, åtminstone när det gäller små barn (Brå 2011b). Andelen misstänkta kvinnor är hög i förhållande till andra typer av misshandel. År 2015 utgjorde kvinnor 41 procent av de misstänkta för misshandel mot barn i åldrarna 0–6 år.

Närmare hälften av de misstänkta för barnmisshandel inom familjer är lagförda för brott minst en gång tidigare. Bland de misstänkta finns också en överrepresentation av föräldrar med låg utbildningsnivå och med sämre ekonomiska förutsättningar, samt av föräldrar med utländsk bakgrund (Brå 2011b).

Hanteringen i rättsväsendet

Handlagda brott

År 2015 var det 85 200 misshandelsbrott som blev handlagda av brottsutredande myndigheter. Av dessa utreddes omkring 73 600 brott och drygt 11 600 direktavskrevs.⁷

Antalet misshandelsbrott som avslutades med ett personuppklarament beslut 2015 uppgick till omkring 10 800, vilket motsvarar knappt 13 procent av samtliga handlagda brott. För en stor andel av misshandelsbrotten är det således ingen gärningsperson som lagförs. En starkt bidragande orsak till detta är att det vid många av brotten, drygt 34 500, inte heller fanns någon skäligen misstänkt person registrerad. Men även i de fall där det finns en misstänkt gärningsperson är det många brott som inte personuppklasas.

Av de omkring 50 700 brott där det fanns en skäligen misstänkt person personuppklarades drygt 21 procent. Detta kommer sig främst av att det inte finns tillräckliga bevis för att styrka att den misstänkta personen gjort sig skyldig till misshandeln, men det förekommer också ganska ofta att händelser som anmälts sedan inte bedöms vara brottsliga gärningar. En del av de handlagda brotten blir också förundersökningsbegränsade, vilket betyder att en utredning läggs ner, eller att den inte ens inleds, för att det av olika anledningar inte är motiverat att utreda brottet. År 2015 var det knappt 890 misshandelsbrott som blev förundersökningsbegränsade, vilket motsvarar 1 procent av samtliga handlagda brott

⁷ Direktavskrivna brott är handlagda brott för vilka beslut om brottet har fattats under redovisningsåret, utan att en utredning inletts.

gällande misshandel. Förundersökningsbegränsning sker oftast till följd av att gärningspersonen är misstänkt för flera brott samtidigt, och den förutsedda påföljden bedöms vara tillräcklig och adekvat, även med beaktande av de brott som inte utreds (Brå 2015e).

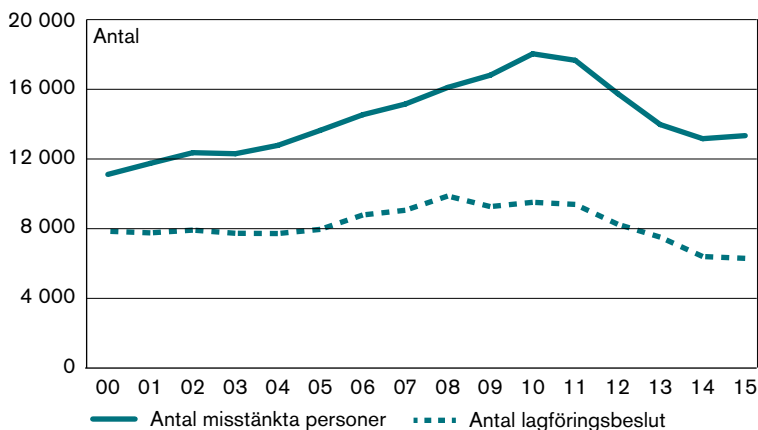
En minskad andel personupplaras

Andelen misshandelsbrott som personupplarades har gradvis minskat, från 18 procent 2010 till 13 procent 2015.⁸ Minskningen kan bero på en mängd olika faktorer, och trots att flera av dessa faktorer har belysts av Brå är det inte klarlagt vad minskningen beror på (se exempelvis Brå 2014e). Troligtvis handlar det dock om flera samverkande faktorer, exempelvis att sammansättningen av brott har förändrats, att polisens kapacitet eller möjligheter att utreda brotten har minskat eller att domstolarnas krav på bevisning har ökat. Att polisen 2013 fick möjlighet att fatta beslut om förundersökningsbegränsning kan också ha påverkat till viss del (Brå 2015e, Brå 2014e).

Fler misstänkta, men färre lagföringsbeslut

Skillnaden mellan antalet personer som misstänks för misshandel och antalet lagföringsbeslut har successivt ökat under 2000-talet (se figur 6). År 2000 var det ungefär 11 100 personer som misstänktes för misshandel och antalet lagföringsbeslut var omkring 7 850. År 2015 hade antalet misstänkta ökat till 13 300, men

Figur 6. Antal misstänkta personer respektive antal lagföringsbeslut åren 2000–2015.

⁸ Eftersom statistiken över handlagda brott bara finns från och med 2014, används här det gamla redovisnings sättet för att belysa utvecklingen över tid av personuppleringen vid misshandel. Personupplaringsprocenten är, enligt den gamla definitionen, antalet personupplarade brott dividerat med antalet anmälda brott under ett år.

antalet lagföringsbeslut minskat till 6 300. Som störst var avståndet mellan antalet misstänkta och antalet lagföringsbeslut 2010. Det är dock viktigt att notera att en person kan förekomma flera gånger i statistiken.

Villkorlig dom är den vanligaste påföljden

Den vanligaste påföljden för dem som lagfördes med misshandel som huvudbrott 2015 var villkorlig dom (34 procent). Näst vanligast var fängelse, vilket var påföljden för 19 procent av de dömda. Vidare dömdes 16 procent till skyddstillsyn och 12 procent till böter. Övriga lagföringar rör i huvudsak de särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård och ungdomstjänst, samt strafförelägganden.

Fördelningen av påföljderna för dem som befunnits skyldiga till misshandel har i princip sett likartade ut mellan 2000 och 2015. Villkorlig dom har varit den vanligaste påföljden under hela perioden, och fängelsestraff den näst vanligaste påföljden. Därefter kommer skyddstillsyn och böter. Vissa förändringar har dock skett under tidsperioden. Andelen som dömdes till villkorlig dom ökade stegvis mellan 2000 och 2015. Andelen som dömdes till fängelse minskade mellan 2005 och 2011, men har därefter ökat något. Andelen lagföringar med bötespåföljd har minskat, och andelen med skyddstillsyn har legat på en ganska jämn nivå.

När det gäller strafftider för de personer som döms till fängelse för fullbordad misshandel ser man att den genomsnittliga strafftiden under 2000-talet har varit tre månader för misshandel av normalgraden och ett år och fem månader för grov misshandel (Brå 2015d). För dem som dömts för synnerligen grov misshandel har den genomsnittliga strafftiden sedan 2010⁹ varit drygt fyra år.

När det gäller ungdomar som lagförs för misshandel har tidigare studier visat att påföljden ungdomstjänst till stor del ersatt ungdomsvård sedan 2007 (Brå 2010).

Brottsförebyggande åtgärder och strategier

Eftersom misshandel är ett vanligt brott, som dessutom innebär kränkningar av de utsattas integritet, är det mycket viktigt att arbeta förebyggande. Dessutom orsakar misshandel stora kostnader för samhället, inte minst därför att tusentals personer varje år behandlas inom sjukvården för våldsskador. Det är viktigt att arbeta inte bara individriktat, utan även med situationell brottsprevention, och därmed försvåra brottsliga handlingar i de situationer där handlingarna kan uppstå. Det finns många olika

⁹ Denna rubricering infördes 2010.

former av brottsförebyggande åtgärder. I detta avsnitt har vi valt att lyfta fram några exempel från senare år, som rör situationell brottsprevention samt våld i nära relationer.

Brottsprevention med situationellt fokus

Det finns flera exempel på hur situationellt brottsförebyggande arbete mot misshandel bedrivits under senare år. Brå genomförde, i samarbete med polisen i Södermanland, ett projekt under perioden 2012–2013 med fokus på brottsförebyggande arbete mot misshandel utomhus. I Eskilstuna identifierades tre områden, så kallade ”hot spots”, där många fall av misshandel sker, främst under helgnätter (Brå 2014c). Polisens insatser inom ramen för projektet handlade bland annat om ett ökat samarbete med krogar i anslutning till de aktuella områdena, i syfte att minska översereringen av alkohol. Polisen tog även initiativ till trygghetsvandringar i samarbete med kommunen och regelbundna möten med ordningsvakter. Under projektets gång minskade antalet anmälda misshandelsbrott i hot spot-områdena med 16 procent, jämfört med motsvarande period ett år tidigare. Många ordningsvakter upplevde även att berusningsgraden och våldet minskade under perioden för projektet.

Brå har även utvärderat den så kallade Kronobergsmodellen, som innebär att polisen arbetar systematiskt för att minska den alkoholrelaterade våldsbrottsligheten bland ungdomar (Brå 2009d). Detta gör man bland annat genom att polisen förverkar alkohol som ungdomar innehar på allmän plats. Utvärderingen visar på att detta arbetssätt hade positiva resultat i form av minskad våldsbrottslighet bland ungdomar i flera av de medverkande områdena.

Ytterligare ett exempel på en brottsförebyggande insats för att minska misshandelsbrotten är det försök med kameraövervakning på två särskilt brottsutsatta platser i Stockholm (Stureplan och Medborgarplatsen) som genomfördes 2012–2015. Sju kameror sattes upp på Stureplan och nio kameror på Medborgarplatsen. Kamerorna var aktiva varje natt, och på helgnätterna övervakades kamerorna i realtid, för att man skulle kunna avstyra och förhindra brott direkt i samband med att situationerna uppstod. Utvärderingen av projektet, som genomfördes av Brå, visade att poliser i yttre tjänst upplevde att kamerorna hade varit till stor nytta för övervakningen av de två platserna, eftersom de genererade en överblick som är svår att få av poliserna på plats i områdena (Brå 2015b). Under den period som projektet pågick minskade antalet anmälda brott mot person vid båda platserna, men eftersom antalet anmälda brott samtidigt minskade även på andra liknande platser, där ingen kameraövervakning fanns, kan man inte dra slutsatsen att det var kameraövervakningen som bidragit till det

minskade antalet anmälda brott vid de två platserna. Detta, i kombination med att bilderna och filmerna från kamerorna totalt sett inte ledde till en ökad personupplösning, tydde på att kameraövervakningen inte hade avsedd effekt på brotten mot person på de två platserna. Samtidigt ökade inte heller tryggheten på de två platserna, vare sig bland besökare, boende eller bland de som arbetade på platserna. Detta kan dock bero på att många fortfarande, efter att projektet hade pågått i två år, inte visste om att platserna var kameraövervakade.

Förebyggande åtgärder mot våld i nära relation

Polisen har i omgångar drivit olika informationskampanjer för att motverka våld. Ett exempel är ”Kom till oss”, en kampanj med fokus på brott i nära relationer och hedersrelaterat våld. På polisens temasida¹⁰ finns både text och videofilmer med information om dessa typer av brott samt vart man kan vända sig för att få hjälp och stöd. Polisen har även gjort reklam för kampanjen inom kollektivtrafiken.

Utöver insatserna från rättsväsendet utförs viktigt arbete även av andra aktörer i samhället. Ett sådant exempel är Huskurage, ett initiativ vars mål är att förhindra och förebygga våld i nära relation genom att uppmuntra grannar att agera vid misstankar om att det förekommer relationsvåld.¹¹ Det kan handla om att ringa på hos grannen för att höra efter hur läget är, eller att i akuta eller hotfulla situationer ringa polisen direkt. Initiativet ska utvärderas, vilket beräknas vara klart under 2017.

I syfte att motverka våld i nära relationer beslutade regeringen 2012 att tillsätta en nationell samordnare, vars uppdrag var att åstadkomma en kraftsamling för att motverka våld i nära relationer. Den nationella samordnaren kom med sitt betänkande i juni 2014.¹² Betänkandet innehåller en rad olika förslag, dels riktade till regeringen, gällande vissa lagändringar och uppdrag, dels riktade till andra verksamheter i samhället. Några av förslagen handlar om att det i varje kommun bör finnas en operativ arbetsgrupp mot våld i nära relationer, att det inom socialtjänsten bör finnas särskilda lotsar som håller ihop insatserna för personer som utsatts för våld i nära relation, samt att kommunernas ansvar för skyddat boende för våldsutsatta ska regleras i socialtjänstlagen. Det finns även flera andra förslag, som att polisens insatser mot upprepat våld bör utvecklas, att en nationell stödtelefonlinje för personer som behöver hjälp att hantera sin aggressivitet bör inrättas, samt

¹⁰ www.polisen.se/Kom-till-oss/

¹¹ Läs mer på www.huskurage.se

¹² SOU 2014:49.

att socialnämnden bör ha möjlighet att erbjuda tillfälligt boende för gärningspersoner.

Utöver detta arbete tillsatte regeringen 2014 även en särskild utredare vars uppdrag var att föreslå en samlad nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck, i syfte att nå det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.¹³ Tanken med den samlade strategin är att den ska utgöra en grund för uppföljning och utvärdering av regeringens framtida insatser inom detta område. Den särskilda utredaren konstaterar att det har skett många framsteg inom detta område genom åren, men att det fortfarande kvarstår flera brister inom många olika myndigheters arbete. Det saknas exempelvis strategisk styrning, förebyggande insatser och utvärderingar.

Referenser

Andersson, L. (2011). *Mått på brott. Självdeklaration som metod att mäta brottslighet*. Kriminologiska institutionens avhandlingsserie nr 29. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp? Del 1*. Rapport 2007:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009a). *Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp? Del 2*. Rapport 2009:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009b). *Förebyggande av våld i offentlig miljö. En slutrapport*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009c). *Våld mot kvinnor och män i nära relation. Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet*. Rapport 2009:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009d). *Utvärdering av Kronobergsmodellen*. Rapport 2009:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Ungdomsvård och ungdomstjänst. En utvärdering av 2007 års påföljdsreform för unga lagöverträdare*. Rapport 2010:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

¹³ SOU 2015:55.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011a). *Homicide in Finland, the Netherlands and Sweden. A first study on the European Homicide Monitor Data*. Research report 2011:15/Sweden. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011b). *Den polisanmälda barnmisshandeln. Utvecklingen fram till 2009*. Rapport 2011:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011c). *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Rapport 2011:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio*. Rapport 2013:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014a). *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning*. Rapport 2014:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014b). *Tid för brott*. Kortanalys. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014c). *Brottsförebyggande polisarbete i "hot spots"*. Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014d). *Gärningspersoners kön och ålder vid misshandel, hot, rån och sexualbrott*. Kortanalys. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014e). *Varför gav satsningen på fler poliser inte ökad personupplärning?* Rapport 2014:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015a). *Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014*. Rapport 2015:24. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015b). *Kameraövervakning på Stureplan och Medborgarplatsen*. Rapport 2015:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015c). *Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott*. Kortanalys 2015. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015d). *Utdömda strafftider – en jämförelse av fullbordade brott och försöksbrott*. Kortanalys 2015:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015e). *Utveckling av förundersökningsbegränsning 2006–2014*. Rapport 2015:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015f). *Skjutningar 2006 och 2014*. Kortanalys 7/2015. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016). *Skolundersökningen om brott 2015*. Rapport 2016:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2017). *NTU 2016. Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Rapport 2017:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Estrada, F. (2005). *Våldsutvecklingen i Sverige*. Arbetsrapport 2005:4. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier.
- Estrada, F., Nilsson, A. och Wikman, S. (2007). Det ökade våldet i arbetslivet. En analys utifrån de svenska offerundersökningarna. *Nordisk tidskrift för Kriminalvetenskap*, nummer 94, s. 56–73.
- Estrada, F. (2008). "Misshandel". I: *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Rapport 2008:23. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Granath, S. (2007). *Rättsliga reaktioner på ungdomsbrott 1980–2005. Påföljdsval, uppsåtsbedömningar och kriminalpolitik*. Kriminologiska institutionens avhandlingsserie nr 25. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Granath, S. (2012a). "Misshandel". I: *Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011*. Rapport 2012:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Granath, S. (2012b). "Homicide in Sweden". I: Liem, M. och Pridemore, W. A. (red.), *Handbook of European Homicide Research*. New York: Springer.
- von Hofer, H. (2006). Ökat våld och/eller vidgade definitioner? *Nordisk Tidskrift för Kriminalvetenskap*, nummer 93, s. 193–208.
- Jansson, S., Jernbro, C. och Långberg, B. (2011). *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige – en nationell kartläggning 2011*. Karlstad: Stiftelsen Allmänna barnhuset/Karlstads universitet.
- Lövestad, S. och Krantz, G. (2012). *Men's and women's exposure and perpetration of partner violence; an epidemiological study from Sweden*. BMC Public Health, nummer 12, s. 945.

Nybergh, L. m.fl. (2013). *Self-reported exposure to intimate partner violence among women and men in Sweden: results from a population-based survey*. BMC Public Health, nummer 13, s. 845.

Rikspolisstyrelsen, RPS (2011). *Inspektion av våld i offentlig miljö*. Inspektionsrapport 2011:7. Stockholm: Rikspolisstyrelsen, enheten för inspektionsverksamhet.

Rying, M. (2000). *Dödligt våld i Sverige 1990–1996. En deskriptiv studie*. Licentiatuppsats. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Sarnecki, J. (2001). *Delinquent Networks: Youth Cooffending in Stockholm*. Cambridge: Cambridge Polity Press.

Selin, K. H. och Westlund, O. (2008). Misshandel mot kvinnor. I: (Brå) *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*, Rapport 2008:23. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Socialstyrelsen (2015). *Skador bland barn i Sverige*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2014:49. *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2015:55. *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Fritzes.

Statistiska centralbyrån (SCB) 2016. Hämtad från <http://www.scb.se/le0101> 2016-11-01.

Wikman, S., Estrada, F. och Nilsson, A. (2010). *Våld i arbetslivet – en kriminologisk kunskapsöversikt*. Rapport 2010:4. Stockholm: Arbetsmiljöverket.

Wikman, S. (2012). *Våld i arbetslivet. Utveckling, uppmärksamhet och åtgärder*. Kriminologiska institutionens avhandlingsserie nummer 30. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.